

БЕКІТЕМІН

«І.Жансұгіров атындағы
Жетісу университеті» КЕ АҚ
Басқарма Төрағасы – Ректор,
г.ғ.д., профессор, қабылдау
КОМИССИЯСЫНЫҢ ТӨРАҒАСЫ

Қ.Баймырзаев

2023ж.

10

05

B042 «Журналистика және репортер ісі»

білім беру бағдарламаларының тобы бойынша шығармашылық емтихан
БАГДАРЛАМАСЫ

Талдықорған 2023 жыл

ТҮСІНДІРМЕ ЖАЗБА

B042 – «Журналистика және репортер ісі» білім беру бағдарламалары тобына түсушінің міндетті түрде шығармашылық емтихан тапсырады. Шығармашылық емтихан – оқуға түсушінің журналистикаға деген бейімділігін айқындайды.

Шығармашылық емтиханның мақсаты: түсушінің журналистік жұмысқа дайындығын байқап, сол бойынша ірікте алу. Білім берудің негізгі шарттарына сәйкес оқуға қабылдану үшін екі шығармашылық іріктеуден өтеді. Біріншісі: шығармашылық –шығарма жазу (жазбаша) және екіншісі шығармашылық-әңгімелесу, баяндау (ауызша) үлгісінде болады. Шығармашылық емтихан түсушілердің шындалуына септігін тигізеді. Берілген тақырыптар бойынша өз ойларын еркін айтып, жазу арқылы білімдерін көрсетеді.

Жоғары білімнің білім беру бағдарламаларын іске асыратын білім беру үйымдарына оқуға қабылдаудың үлгілік қағидаларына сәйкес оқуға түсушілер екі шығармашылық емтихан тапсыруы тиіс:

1 шығармашылық-эссе (жазбаша), 2 шығармашылық-әңгімелесу (ауызша).

Эссе түсушінің сауаттылығы мен шығармашылық ойлауын бағалауға мүмкіндік береді. Әңгімелему түсушінің шығармашылық қабілеттерін де анықтайды.

Жалпы орта немесе техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі құжаттары бар түсушілерге арналған шығармашылық емтихандар 45 балдық жүйе бойынша бағаланады.

Жоғары білім кадрларын даярлаудың ұқсас бағыттары бойынша ұқсас мамандықтар бойынша шығармашылық дайындықты талап ететін мамандықтарға түсушілер мамандану нормативтері бойынша бір шығармашылық емтихан тапсырады. Мамандандыру нормативтері бойынша бір шығармашылық емтиханың ең көп саны 20 балға тең.

Шығармашылық емтиханды қайта тапсыруға рұқсат жоқ.

1 ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ЕМТИХАНГА ҚОЙЫЛАТЫН ТАЛАПТАР

1.1 Бірінші шығармашылық емтихан – берілген тақырыптар бойынша шығарма жазу. Жазбаша емтиханға 3 сағат уақыт беріледі. Оқуға түсушілер өз ойларын қағаз бетіне қазақ және орыс тілдерінде (шығарма тақырыптары, Қосымша 1-де көрсетілген) түсіреді. Шығарма келесі талаптарға сай болуы керек:

Тақырып пен мазмұнның сәйкестігі.

Берілген тақырыпты толықтай ашып, оның жан-жағындағыларды қамтып өту.

Жазбадағы сандардың нақтылығы.

Жазған ойына дәлелдердің болуы және логикалық ойдың дұрыстығы.

Жоспардың жүйелілігі.

Өз ойын қағаз бетіне еркін түсіру. Ойының тәуелсіздігі.

Стилдік, тілдік ерекшеліктеріне мән беру.

Эпиграф, дәйексөз, мақалдарды орнымен қолдану.

Граматикасына, пунктуациясына назар аудару. Әдеби ойдың дұрыстығы.

Түсушілерге таңдаған бір билеттің ішінде үш тақырып болады. Көрсетілген үш тақырыптың біреуін таңдап, сол турасында жазады.

Жұмыстар авторлықты жасыратын шифрланған түрде тексеріледі. Түсушілер өзінің эрудициясын, шығармашылығын, ой-өрісінің деңгейін, өзекті қоғамдық мәселелерді түсінуін, тақырыпты ашу үшін нақты фактілерді пайдалана білуін, пайымдаулардың дербестігін, өзінің авторлық ұстанымы мен стилін, журналистік жанр мен жазбаша сөйлеу нормаларын менгеруін көрсетуі тиіс.

Бағалау критерийлері:

45-40 балл. 45-40 балл саны эссе үшін қойылады, онда тақырып дұрыс ашылады және шамалы стилистикалық қателіктер жіберіледі. Жұмыс сөздіктің байлығымен, қолданылатын синтаксистік құрылымдардың әртүрлілігімен, сөз қолданудың дәлдігімен ерекшеленеді.

Мәтіннің стильдік бірлігі мен мәнерлілігіне қол жеткізілді, стилистикалық, орфографиялық, пунктуациялық қателер жок. Жазбаша тілдің сауаттылығы мен шеберлігінің жоғары деңгейі (қателер жок; немесе бір орфографиялық қате; немесе бір тыныс белгілері; немесе бір грамматикалық қате).

39-29 балл. Ал 39-29 балды тақырыпқа байланысты мазмұнын ашқанымен әріптік, пунктуациялық қателерге ұрынған, лексикасы мен грамматикасы үндеспейтін оқуға түсушілер алады. Тақырыптың ашу тәсілінің бірегейлігі. Сөздік қорының байлығы және әр алуандығы. Жоғары сауаттылық деңгейі және жазба сөз мәнерінің нормаларын білуі (екі орфографиялық қате; немесе екі пунктуациялық қате; не екі грамматикалық қате).

28-18 балл. Баяндау формасының өрбітілетін тақырыпқа сәйкестігі. Композициялық және мағыналық логиканың болуы. Журналистика жанрларында жаза білуі. Сөздік қорының байлығы және әр алуандығы. Сауаттылықтың және жазба сөз мәнерінің нормаларын білуінің жақсы деңгейі (қателердің болмауы; немесе екі орфографиялық және екі пунктуациялық қате; немесе бір орфографиялық және үш пунктуациялық қате; немесе орфографиялық қате).

17-5 балл. Мазмұнының тақырыпқа сәйкес келмеуі. Тақырыпты ашудағы бірегейлі тәсілдің болмауы. Тіл жұтаңдығы, стильдің бір сарындылығы, композицияның жадағайлышы, ойының шолақтығы. Сауаттылықтың және жазба сөз мәнерінің нормаларын білуінің орташа деңгейі (төрт орфографиялық және төрт пунктуациялық қате; немесе үш орфографиялық және бес пунктуациялық қате; немесе орфографиялық қателер болмағанда жеті пунктуациялық қате; немесе төрт грамматикалық қате).

5 балдан кем. Тақырып ашылмаған. Композициялық және мағыналық логиканың, шығармашылық ізденіс элементтерінің болмауы. Тіл жұтаңдығы және стильдің бір сарындылығы. Сауаттылықтың және жазба сөз мәнерінің нормаларын білуінің төмен деңгейі (жеті орфографиялық және жеті

пунктуациялық қате; немесе алты орфографиялық және сегіз пунктуациялық қате; бес орфографиялық және тоғыз пунктуациялық қате; немесе сегіз орфографиялық және бес пунктуациялық қате; немесе тоғыз пунктуациялық қате; немесе жеті грамматикалық қате).

5 балдан төмен нәтижеге ие болған түсушілер ауызша емтиханға жіберілмейді.

1.2 Екінші шығармашылық емтихан – әңгімелесу.

Ауызша емтихан - бұл дайындық профилі бойынша шығармашылық сұхбаттасу. Әңгімелесу әр оқуға түсушімен жеке жүргізіледі. Әңгімелесу комиссия мүшелерінің түсушімен диалогын болжайды, оның барысында қосымша және нақтылайтын сұрақтар қойылады. Түсушіден өз пікірлерін негіздеу, оларды қоғамдық өмір мен қазіргі заманғы бұқаралық ақпарат құралдарының тәжірибесінен мысалдармен нығайту және т. б. сұрапады; түсушінің әлеуметтік бағдарлану деңгейі. Әңгіме еркін түрде жүргізіледі, сұрақтар мен жауаптар хаттамаланады. Комиссия түсушіден өз көзқарасын тұжырымдау және дәлелдеу, өз ұстанымын қоргау, емтихан алушылардың сұрақтарына тез жауап беру, ерікті қасиеттер мен шығармашылықты бағалау қабілетін күтеді.

Қалауы бойынша түсушілер әңгімелесуге өзінің шығармашылық портфолиосын ұсына алады. Оған өзінің журналистік жарияланымдарын, бейіндік оқыту және бейіндік конкурстарға қатысу туралы дипломдар мен сертификаттарды, талапкер ынтымақтасқан редакциялардан ұсыныстарды (оның ішінде мектеп басылымдарынан), фото - және бейнематериалдарды, дизайн-жұмыстарды, сондай-ақ әдеби шығармашылықты-бір сөзben айтқанда, журналист мамандығында қолданылатын шығармашылық қабілеттерін бағалауға мүмкіндік беретін барлық нәрсені қосуды ұсынамыз.

Талапкердің мотивациясын талдауға арналған үлгі тақырыптар:

Жазған материалдары туралы автордың өз ойы

Әлеуметтік қайта құрударғы журналистің міндеті

Журналистика және медиа саласы туралы түсініктердің толықтығының тексеруге арналған үлгі тақырыптар:

Республикалық және облыс, аудандардағы газет-журналдар.

Телевидение мен радионың жергілікті жердегі және мемлекет көлеміндегі деңгейі.

Онлайн-журналистика мен жаңа медиа.

Әлеуметтік бағдарлауды анықтауға арналған үлгі тақырыптар:

Бүгін болып жатқан әлемдегі саяси оқиғалар

Еліміздің экономикалық жағдайы

Аймақтық елді-мекендердің даму көрсеткіші.

Әңгімелесуге түсушілер портфолио ұсынады, оған республикалық және облыстық баспасөзде жарияланған жазбалар, мақалалар ("Жетісү", "Огни Алатау", "Алатау", "Білім шапағаты" және т. б.) кіреді. Газеттер мен басылымдар), аудандық және қалалық басылымдарда, сондай-ақ жеке

шығармашылық жұмыстар (әңгімелер, очерктер, өлеңдер және т. б.), жеке жинақтар, облыстық оқулар мен шығармашылық конкурстардың жеңімпаздары мен жүлдегерлерінің, қазақ (орыс) тілі мен әдебиеті пәндік олимпиадаларының республикалық және облыстық жеңімпаздарының, "Абай оқулары" жеңімпаздарының грамоталары мен дипломдары", "Ілияс оқулары", "Мұқағали оқулары", аудандық және қалалық газеттерде, жеке басылымдарда жарияланымдар (әңгіме, очерк, өлеңдер және т. б.), аудандық білім бөлімдерінің немесе аудандық мәдениет бөлімдерінің грамоталары мен алғыс хаттары, мектеп қабырғасындағы газеттерде жарияланымдар, мектеп басшылығының грамоталары мен алғыс хаттары, сондай-ақ өз шығармалары (әңгіме, очерк, өлең және т.б.).

Бағалау критерийлері:

45-40 балл. Республикалық баспасөзде және облыстық («Жетісу», «Огни Алатау», «Алатау», «Білім шапағаты» газеттері) жарық көрген мақалалар мен жеке шығармашылық жұмыстарға (әңгіме, очерк, өлең т.б.) мазмұнына орай, жеке жинақ болып шыққан кітаптарға және облыстық мұшайралар мен шығармашылық сайыстардың, сонымен қатар казақ тілі мен әдебиет пәндерінен республикалық, облыстық олимпиада жеңімпаздарына, «Абай оқулары», «Ілияс оқулары», «Мұқағали оқулары» және т.б. оқулардың жеңімпаздарына қойылады.

39-29 балл. Аудандық және қалалық басылымдарға, жеке баспаларға жарияланған мақалалар мен жеке шығармашылық жұмыстарға (әңгіме, очерк, өлең т.б.), аудандық олимпиада жеңімпаздарына, «Абай оқулары», «Ілияс оқулары», Мұқағали оқулары» және т.б. оқулардың жеңімпаздарына, аудандық білім бөлімінің немесе мәдениет басқармасының алғыс хаттары мен марапаттау қағаздарын алған түсушілерге қойылады.

28-18 балл. Мектепшілік қабырға газеттеріне, мектеп әкімшілігінің марапаттау қағаздары мен алғыс хаттарын алған, өзінің жеке шығармашылық жұмыстарын (әңгіме, очерк, өлең т.б.) комиссия қарауына ұсынған түсушілерге қойылады.

17-5 балл. Сөз мәдениетінің орташа деңгейі. Жылдам ойлаудың тәжірибелік дағдыларының жетіспеушілігі. Жалпы мағлұматтың қазіргі заманғы БАҚ жөніндегі білім деңгейінің төмендегі. Газет мәтінін немесе теле-радио бағдарламаларды талдай білмеуі.

5 балдан кем. Сөз мәдениетінің төмен деңгейі. Өз ойын байланыстыра отырып, логикалық, қысқаша баяндау дағдысының болмауы. Устіртін болжамдар мен қорытындылар. Шығармашылық жұмыс туралы көрінісінің болмауы, төмен танымдық деңгейі, ой өрісінің тарлығы. Газет мәтінін немесе теле-радио бағдарламаларды талдай білмеуі. Таңдалған мамандыққа немкұрайлы қарауы. Қойылған сұрақтарға қанағаттанарлықсыз деңгейде жауап беруі.

Шығармашылық емтиханнан 5 балдан не одан төмен жинаған оқуға түсушілерге В042 «Журналистика және репортер ісі» білім беру бағдарламалар тобына оқуға жіберілмейді.

Жеделдетілген оқу мерзімімен қысқартылған білім бағдарламалары бойынша ұқсас білім беру бағдарламалары тобына түсушілер үшін шығармашылық емтихан 20 балдық жүйе бойынша бағаланады.

Оқуға түсу үшін шығармашылық емтихан 1 кезеңнен тұрады.

Бұл кезеңде ұсынылған тақырыптардың біріне шығарма жазу түрінде өткізіледі. З сағат ішінде түсуші таңдалған тақырыбын бұқаралық ақпарат құралдарында жариялауға арнаған журналистік шығарма түрінде түсіндіріп беру керек. Жазылған шығарма таңдалған тақырыпты жан-жақты ашып, шындықтың мәселелі көріністерін, қоғамдық пікірді, құндылықтарды баяндап, өмірлік деректерге сілтемелер болуы, автордың журналистика мамандығы жөніндегі түсінігін көрсетіп, жазба сөз мәнерін жеткілікті түрде менгергенін көрсетіп тұруы қажет.

20 балл. Тақырыптың терең жан-жақты таңдалып, ашылып көрсетілуі. Ой өрісінің жоғары деңгейі. Пайымдаудың дербестігі, авторлық көзқарасының айқындығы. Білім деңгейінің ашылып отырған тақырыпқа сәйкестігі. Шығармашылық міндеттің идеялық-композициялық шешімінің бірегейлігі және тартымдылығы. Шығарманың толық лингвистикалық біртұастығы, композициялық үйлесімділігі, ойдың ашық және мазмұнды бірегейлі және тартымдылығы. Эссенің толық лингвистикалық біртұастығы, композициялық үйлесімділігі, ойдың ашық және мазмұнды жеткізілуі. Сөздік қорының байлығы және әр алуандылығы. Жоғары сауаттылық деңгейі және жазба сөз мәнері нормаларын игеруі (қателердің болмауы: немесе бір орфографиялық қате; немесе бір пунктуациялық қате; не бір грамматикалық қате).

19-17 балл. Тақырыптың ашылуы. Мәтінді композициялық түрғыдан дұрыс құру дағдыларының болуы, ойын логикалық түрде дұрыс өрбіте білуі. Пайымдаудың дербестігі, авторлық көзқарасының айқындығы. Тақырыпты ашу тәсілінің бірегейлігі. Сөздік қорының байлығы және әр алуандылығы. Жоғары сауаттылық деңгейі және жазба сөз мәнері нормаларын білуі (қателердің болмауы; немесе бір орфографиялық қате; немесе бір пунктуациялық қате; не бір грамматикалық қате).

16-13 балл. Баяндау формасының өрбітілетін тақырыпқа сәйкестігі. Композициялық және мағыналық логиканың болуы. Журналистика жанрларында жаза білуі. Сөздік қорының байлығы және әр алуандылығы. Сауаттылығының және жазба сөз мәнерінің нормаларын білуінің жақсы деңгейі (қателердің болмауы; немесе екі орфографиялық және екі пунктуациялық қате; немесе бір орфографиялық және үш пунктуациялық қате; немесе орфографиялық қате жоқ және төрт пунктуациялық қате; немесе екі грамматикалық қате).

12-9 балл. Журналистика жанрларында жаза білу қабілетінің болуы жағдайында тақырыптың толық ашылмауы. Ойын баяндаудағы нақтылықтың болмауы. Логиканың бұзылуы. Сөйлеу белгілері, бір сөздің мәнін қайталай беруі. Сауаттылықтың және жазба сөз мәнерінің нормаларын білуінің орташа деңгейі (төрт орфографиялық және төрт пунктуациялық қате; немесе үш орфографиялық және бес пунктуациялық қате; немесе орфографиялық қателер болмағанда жеті пунктуациялық қате; немесе төрт грамматикалық қате).

9-5 балл. Мазмұнының тақырыпка сәйкес келмеуі. Тақырыпты ашудағы бірегейлі тәсілдің болмауы. Тіл жұтандығы, стильдің бір сарындылығы, композицияның жадағайлығы, ойының шолақтығы. Сауаттылықтың және жазба сөз мәнерінің нормаларын білуінің орташа деңгейі (төрт орфографиялық және төрт пунктуациялық қате; немесе үш орфографиялық және бес пунктуациялық қате; немесе орфографиялық қателер болмағанда жеті пунктуациялық қате; немесе төрт грамматикалық қате).

5 балдан кем. Тақырып ашылмаған. Композициялық және мағыналық жеткізілуі. Сөздік қорының байлығы және әр алуандығы. Жоғары сауаттылық деңгейі және жазба сөз мәнері нормаларын игеруі (қателердің болмауы; немесе бір орфографиялық қате; немесе бір пунктуациялық қате; не бір грамматикалық қате).

ББ жетекшісі м.у.а

И.Албатыр

**Қабылдау комиссиясының
жауапты хатшысы**

С.Мурыгина

B042 – «Журналистика және репортер ісі» білім беру бағдарламалар тобы бойынша шығармашылық емтиханның жазаба жұмысының тақырыптары

1. Егеменді ел болашағы
2. Қыз өссе елдің көркі
3. Бірлігіміз жарасқан
4. Жастықтың оты жалындап
5. Тіл тағдыры
6. Бала шақтан – болашаққа
7. Мен жастарға сенемін!
8. Білімді жастар – ұлт болашағы
9. Қазақстан, пай-пай-пай ардағым-ай!
10. Қарттарым – қазынам
11. Атамекен – ардағым
12. Поэзия менімен егіз бе едің?
13. Арман алға жетелейді
14. Отан оттан да ыстық
15. Ел боламын десең...
16. Жақсының қасиеті – жарастыру
17. Өмірге із қалдыру балалықтан басталады
18. Ерлік білекте емес, жүректе
19. Арман – адамға қанат
20. Адал еңбектің абыройы жоғары
21. Кең болсан, кем болмайсың
22. Доссыз адам тамыры жоқ ағашпен тең
23. Жаны сұлудың тәні сұлу
24. Журналист болғым келеді